

» loquitur mendacium, de suo loquitur¹. » Itaque ne acciperetur aliquis mons non de medio, sed de suo manans, ait Apostolus : « Quisquis vobis evangelizaverit » præterquam quod accepistis, anathema sit². » Et vide quemadmodum noluerit de monte præsumi : ne forte mons discedat ab aquis per medium currentibus, et aliquid proprium velit influere. « Licet si nos : » (Et quantus mons dixit hoc! quam uberrime aqua fluebat de convalle ejus! Tamen hoc volebat ut medios inter montes curreret, et ibi esset fides certa populorum, quod inter se medium atque commune Apostoli retinebant.) « Licet si nos, » inquit. Et tu, Paule, potes aliquid aliter prædicare? De Paulo quæstio; audi quod sequitur : « Licet si nos, aut Angelus » de cælo annuntiaverit vobis præterquam quod accepistis, anathema sit. » Si veniat mons aliud evangelizans, anathemetur : si veniat Angelus aliud evangelizans, anathemetur. Unde hoc? Quia de privato vult fluere, non de medio. Et hoc forte homo carnali nebula præpeditus, et a fonte communi ad propriam suam falsitatem redactus, possit hoc facere : numquid et Angelus? Vere numquid et Angelus? Si Angelus de proprio fluens in paradiso non esset auditus, non præcipitaremur in mortem. Media aqua posita erat hominibus, præceptum Dei : aqua media, aqua quodam modo publica, sine fraude valebat, quod diximus Charitati Vestræ, sine labe, sine cæno fluebat. Si ipsa aqua semper biberetur, semper viveretur. Venit angelus lapsus de cælo, factus serpens, quia insidiosè jam venena spargere cupiebat : emisit venenum, de proprio locutus est, de suo; « Quia qui loquitur mendacium, de suo loquitur³ : » et miseri audiendo dimiserunt quod commune erat, unde beati erant; et ad suum proprium redacti, cum volunt perverse esse similes Deo,

¹ Joan. vii, 44. — ² Gal. i, 9. — ³ Joan. vii, 44.

(hoc enim eis dixerat, « Gustate, et eritis sicut dii¹. » appetentes quod non erant, quod acceperant amiserunt. Ergo, fratres, ad hoc valeat quod diximus Charitati Vestræ, propter fontes : ut fluant de vobis, convalles estote, et cum omnibus conferte quod de Deo habetis. Inter medium fluant aquæ, nulli invideatis; bibite, saturamini; manate saturati. Ubique communis aqua Dei habeat gloriam, non hominum privata mendacia.

ENARRATIO III

IN EUMDEM PSALMUM CIII.

SERMO III.

De tertia parte Psalmi.

I. **RELIQUARUM** partium Psalmi hujus pertractandarum debitores nos esse meminit Charitas Vestra. Non ergo opus est ut intentionem vestram aliquo procæmio moveam. Video enim vos ad intelligenda sacramenta prophetica omni alacritate suspensos; nec opus est ut intentos faciat sermo meus, quos jam fecit Spiritus Dei. **Hoc** potius agamus quod urget. De fontibus emissis in convallibus, et de aquis inter medium montium pertranseuntibus jam dictum est : sed huc usque dictum; hinc deinceps ordiamur.

II. Sequitur enim : « Potabunt omnes bestię sylvæ². » Quid potabunt? Aquas pertranseutes inter medium montium. Quid potabunt? Fontes emissos in convallibus. Et

¹ Gen. iii, 5. — ² Psal. ciii, 11.

quī potabunt? Bestiæ sylvæ. Videmus quidem hoc etiam in ista creatura, bestias sylvæ bibere de fontibus et de rivis inter montes currentibus : sed jam quoniam Deo placuit talium rerum figuris abscondere sapientiam suam, non auferre studiosis, sed claudere negligentibus, aperire pulsantibus; placuit etiam ipsi Domino Deo nostro ad hoc hortari vos per nos, ut in his omnibus, quæ velut de corporali et de visibili creatura dicuntur, quæramus aliquid spiritaliter absconditum, quo invento gaudeamus. Bestias sylvæ, Gentes intelligimus; et multis hoc locis Scriptura testatur. Sed tamen evidentissima duo maxime occurrunt documenta, quod in arca Noë, qua nemo nostrum dubitat Ecclesiam esse præfiguratam, non includerentur omnia genera animalium¹; nisi in illa unitate compaginis omnes gentes significarentur: nisi forte putamus, si omnia talia penitus diluvio delerentur, defuturam fuisse Deo potestatem jubendi ut terra ea produceret, sicut primo verbo ejus produxerat². Non ergo frustra, non temere, non aliqua indigentia Dei vel inopia potestatis jussa sunt animalia illa in arca includi. Nam posteaquam venit tempus (jam enim debemus et alterum evidentissimum adjungere testimonium:) cum ergo venit tempus, ut illud quod in arca erat præfiguratum, jam in Ecclesia completeretur, Petrus apostolus dubitans dare sacramentum evangelicum Gentibus incircumcisis; imo non dubitans, sed omnino dandum esse non putans, quodam die esuriens cum prandere vellet, ascendit ut oraret. Hoc in Actibus Apostolorum omnibus bene legentibus et bene audientibus notum est. Illo igitur orante facta est illi mentis alienatio, quam Græci extasin dicunt: id est, aversa est mens ejus a consuetudine corporali ad visum quemdam contemplandum, alienata a præsentibus. Tunc vidit vas

¹ Gen. vii, 2, 14. — ² Id. i, 24.

quoddam veluti linteum quatuor lineis submitti de cælo, ubi erant omnia animalia, omnis generis bestiæ: et sonuit ei vox: « Petre, macta, et manduca. » Ille autem qui in Lege fuerat eruditus, et in consuetudine judaica creverat, præceptumque per Moysen Dei famulum retinebat, totamque vitam suam fideliter custodierat, respondit: « Absit a me, Domine; nunquam commune aliquid » intravit in os meum. » Commune autem immundum dici a Judæis et a Lege, bene noverunt, qui ecclesiasticas litteras didicerunt. Et vox ad illum, « Quæ Deus » mundavit, tu immunda ne dixeris. » Hoc autem factum est ter, et ablatus est ille discus, qui demonstrabatur ter de cælo submissus¹. Discus qui quatuor lineis continebatur, orbis terrarum erat in quatuor partibus. Has quatuor partes sæpe Scriptura commemorat, Orientem et Occidentem, Aquilonem et Meridiem. Ideo quia totus orbis per Evangelium vocabatur, quatuor Evangelia conscripta sunt. Ter autem submissum de cælo vas hoc significat, quia dictum est Apostolis: « Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti². » Inde colligitur, sicut jam nostis, duodenarius etiam numerus Discipulorum. Non enim frustra duodecim habere voluit: et ita numerus ille sacratu est, ut in locum unius qui ceciderat, non posset nisi alter ordinari. Quare duodecim Apostoli? Quia enim quatuor sunt orbis partes, et totus orbis in Evangelio vocabatur, unde quatuor Evangelia conscripta sunt, et totus orbis in nomine Trinitatis vocatur, ut congregetur Ecclesia: quatuor ter ducta, duodecim fiunt. Ergo non miremur si de illis aquis inter medium montium pertranseuntibus, in illa doctrina apostolica fluente in medio propter concordiam communionis, omnes bestiæ sylvæ bibunt. Omnes enim erant in arca,

¹ Act. x, 9-16. — ² Matth. xxviii, 19.

omnes in disco, omnes mactat et manducat Petrus; quia Petrus petra, petra Ecclesia. Quid est mactare et manducare? Occidere in eis quod erant, et in sua viscera assumere. Dissuasisti pagano sacrilegia, occidisti quod erat: dato sacramento Christi incorporasti Ecclesiae, manducasti.

III. Ipsae ergo bestiae potant istas aquas, pertranseutes tamen: non manentes, sed pertranseutes. Omnis enim doctrina quae toto isto tempore dispensatur, transit. Inde dicit Apostolus: « Et scientia destruetur, et prophetia » evacuabitur. » Quare ista evacuabuntur? « Ex parte » enim scimus, et ex parte prophetamus: cum autem » venerit quod perfectum est, quod ex parte est, evacua- » bitur¹. » Nisi forte putat Charitas Vestra quia in illa civitate, cui dicitur: « Collauda, Jerusalem, Dominum, lauda » Deum tuum, Sion; quoniam confirmavit vectes portarum » tuarum²: » jam confirmatis vectibus et clausa civitate, unde, ut jam pridem diximus³, nemo exit amicus, et quo nemo intrat inimicus: quod codex ibi nobis legendus est, aut tractandus sermo, quemadmodum vobis modo tractatur. Ideo modo tractatur, ut ibi teneatur: ideo modo per syllabas dividitur, ut ibi totus atque integer contempletur. Non ibi deerit verbum Dei: sed tamen non per litteras, non per sonos, non per codices, non per lectorem, non per tractatorem. Quomodo ergo? Sicut « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus » erat Verbum. » Non enim sic ad nos venit, ut inde discederet: quia « In hoc mundo erat, et mundus per eum » factus est⁴. » Tale verbum contemplaturi sumus. « Ap- » parebit enim Deus deorum in Sion⁵. » Sed hoc quando?

¹ I Cor. XIII, 8-10. — ² Psal. CXLVII, 12, 13. — ³ Confer Enarrationem in Psal. LXXXIV, n. 10, et in Psal. CXLVII ad v. 13 quibus locis hoc ipsum dictum reperies. — ⁴ Joan. 1, 1 et 10. — ⁵ Psal. LXXXIII, 8.

Post peregrinationem finita via: si tamen post finitam viam non iudici tradamur, ut iudex mittat in carcerem. Sed si finita via, sicut speramus, et optamus, et studemus; ad patriam venerimus, ibi contemplabimur quod semper laudabimus: nec illud deficiet quod nobis praesto est, nec nos qui fruimur: nec fastidiet qui manducabit, nec deficiet quod manducabit. Magna illa et mira contemplatio erit. Et quis de illa digne dicit isto tempore, cum inter montes fluunt aquae? Interim ergo fluant aquae inter montes, et pertranseant: cum pertranseunt aquae, bibitur in peregrinatione, ne siti in via deficiamus. « Potabunt » omnes bestiae sylvae. » Inde venitis, de sylva collecti estis. Et quali sylva? Nullus hominum ibi transibat, quia nullus Propheta illuc missus erat. Sed ad arcam construendam concisa sunt ligna de sylvis¹: inde ligna, inde bestiae, inde venistis. Ergo bibite. « Potabunt omnes bestiae » sylvae. »

IV. « Suscipient onagri in sitim suam. » Onagros magnas quasdam bestias dicit. Quis enim nesciat onagros dici agrestes asinos? Magnos ergo quosdam dicit indomitos. Nullum enim habebant Gentes jugum Legis: vivebant multae Gentes moribus suis, superba jactantia vagantes, tanquam in deserto. Et omnes quidem bestiae ita, sed onagri positi sunt ad significationem magnitudinis. Potabunt et ipsi in sitim suam: fluunt enim et illis aquae. Inde bibit lepus, inde onager: lepus parvus, et onager magnus; lepus timidus, et onager ferus; uterque inde bibit, sed quisque « In sitim suam. » Non dicit aqua, Lepori sufficio, et repellit onagram: neque hoc dicit, Onager accedat, lepus si accesserit, rapietur. Tam fideliter et temperate fluit, ut sic onagram satiet, ne leporem terreat. Sonat strepitus vocis Tullianae, Cicero legitur, aliquis liber est,

¹ Gen. VI, 14.

dialogus ejus est, sive ipsius, sive Platonis, seu cujuscumque talium: audiunt imperiti, infirmi minoris cordis, quis audet illuc aspirare? Strepitus aquæ, et forte turbatæ; certe tamen tam rapaciter fluentis, tu animal timidum non audeat accedere et bibere. Cui sonuit, « In principio » fecit Deus cœlum et terram¹, » et non ausus est bibere? Cui sonat Psalmus, et dicat: Multum est ad me? Ecce modo quod sonat Psalmus, certe occulta sunt mysteria: tamen ita sonat, ut et pueros audire delectet, et imperiti accedant ad bibendum, et satiati ructent in psallendo. Bibunt ergo minores bestię et majores; sed capacius majores, quia « Suscipient onagri in sitim suam. » Bibant minores quod dictum est: « Viri, diligite uxores vestras, sicut et » Christus dilexit Ecclesiam. Mulieres viris suis subditę » sint.² » Bibant minores. Dictum est autem Domino, « Si licet » dimittere uxorem ex omni causa³? » Prohibuit Dominus, et dixit non licere. « Non scitis, inquit, quia Deus ab » initio masculum et fœminam fecit? Quod Deus conjun- » xit, homo non separet. » Deinde addidit, « Qui dimi- » serit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam » mœcham; et si aliam duxerit, mœchatur. » Confirmavit compedem: hoc expedit colligato; prius ageret ne ligaretur. « Alligatus es uxori? ne quæsieris solutionem. » Solutus es ab uxore? ne quæsieris uxorem⁴. » Si nondum es onager, et solutus ab uxore, habes ibi quod et lepus bibas: et si acceperis uxorem, non peccasti. Discipuli autem cum audirent dictum a Domino, non licere ullo modo præter causam fornicationis disjungi conjugia: « Si talis est, inquiunt, causa cum uxore, non expedit » ducere. » Et Dominus, « Non omnes capiunt verbum » hoc⁵. » Nam verum dicitis, quia si talis est causa cum

¹ Gen. 1, 1. — ² Ephes. v, 24, 25. — ³ Matth. 19, 3-9. — ⁴ 1 Cor. 11, 27. — ⁵ Matth. xiv, 10-12.

uxore, non expedit ducere: sed numquid soli onagri bibitori sunt? Non omnes capiunt verbum hoc, multi non capiunt. Et qui sunt qui capiunt? « Suscipient onagri in » sitim suam. » Quid est, « Suscipient onagri in sitim » suam? Qui potest capere, capiat. »

V. Deinde sequitur in contextione sua Psalmus: « Super » per illos volatilia cœli inhabitabunt¹. » Super quos? super onagros, an potius super montes? Illinc enim sensus iste dirigitur: « Inter medium montium pertransibunt » aquę: potabunt omnes bestię sylvę: suscipient onagri in sitim suam: super illos volatilia cœli inhabitabunt. » Congruentius intelligimus super montes, quia hoc est etiam huic simile creaturę. Super montes possunt habitare volatilia, super onagros non: hoc intelligeremus, si necessitas cogeret. Super montes ergo volatilia cœli inhabitabunt. Videmus aves istas habitare super montes: sed multę earum habitant in campis, multę in convallibus, multę in nemoribus, multę in hortis, non omnes super montes. Sunt quędam volatilia, quę non habitant nisi super montes. Spiritales quasdam animas significat hoc nomen. Volatilia, spiritalia corda sunt, quę aëre libero perfruuntur. Gaudent serenitate cœli aves istę: sed tamen pastus earum in montibus: illic inhabitabunt. Nostis montes, jam tractati sunt. Montes Prophetę, montes Apostoli, montes omnes prædicatores veritatis. Quicumque vult esse spiritalis, ibi inhabitet: non in corde suo aberret; habitet, perferat volando. Habemus aves significantes aliquid spiritale. Non frustra dictum est, « Renovabitur juvenus tua sicut aquilę². » Non frustra dictum est de Abraham, « Aves autem non divisit³. » Abraham in illo sacrificio satis mystico accepit tria animalia, arietem trimum, vaccam trimam, capram trimam, et turtu-

¹ Psal. ciii, 12. — ² Id. cii, 5. — ³ Gen. xv, 10.

rem, et columbam. Divisus est aries, et adversus invicem partes constitutæ: divisa capra, nihilominus adversus se partes constitutæ: divisa vacca, sic etiam de ipsius carne factum est: et subiecit Scriptura, « Aves autem non divisit. » Deinde dicitur trimus aries, trima vacca, trima capra: de avium ætate tacetur. Unde, rogo vos, nisi quia significantur in avibus quidam spirituales, quorum ætas temporalis propterea tacetur, quia æterna meditantur, et transgrediuntur desiderio et intellectu omnia temporalia? Spirituales viri qui de omnibus judicant, et a nemine judicantur¹: itaque ipsi soli non dividuntur in hæreses et schismata. In ariete intelliguntur præpositi; ducunt enim greges. In vacca plebs intelligitur Judæorum; habuit enim jugum Legis, sub quo laborabat. In capra intelligitur Ecclesia de Gentibus; quibusdam enim liberis saltibus insultabat, et amaro pascebatur oleastro. Trima sunt dicta hæc animalia, quia tertio tempore gratia revelata est. Nam primum fuit ante Legem; secundum, ex quo Lex data est; tertium, quod nunc est, ex quo regnum cœlorum prædicatur. Quid ergo dicimus, quod aries non dividatur? Nonne episcopi fuerunt auctores schismatum et hæresum? Porro autem si plebes ipsæ non dividerentur, id est, si vacca non divideretur, si capra non divideretur; erubuissent fortasse illi in divisionibus suis, et ad compagem remeassent. Dividuntur duces, dividuntur et plebes, ut cæcus cæcum sequatur, et simul in foveam cadant²: ponuntur adversus invicem. « Aves autem non divisit. » Spirituales non habent divisionem, non cogitant schismata: pax est in eis, custodiunt eam in cæteris quantum possunt: ubi in aliis deficiunt, in se tenent. « Si erit ibi, inquit, filius pacis, requiescet super eum pax vestra: si quo minus, ad vos revertetur³. » Non est

¹ Cor. II, 15. — ² Matth. xv, 14. — ³ Luc. x, 6.

filius pacis, dividi voluit, revertetur ad te pax tua; quia aves non divisit. Veniet et caminus: nam consedit ibi Abraham usque ad vesperam, et venit magnus terror diei judicii. Vespera enim illa finis est sæculi; et caminus ille veniens dies judicii. Divisit inter media illa quæ divisa erant, etiam caminus¹. Si inter media transiit caminus, alia in dextram, alia in sinistram separavit. Sunt ergo quidam carnales, et tamen Ecclesiæ gremio continentur, viventes secundum quemdam modum suum, quibus timeamus ne seducantur ab hæreticis. Quandiu enim carnales sunt, divisibiles sunt. « Aves quippe non divisit: » carnales dividuntur. « Non potui loqui vobis quasi spiritualibus; » sed quasi carnalibus. » Et quomodo probatur, quia carnales dividuntur? Adjungit, « Cum enim dicit unusquisque vestrum: Ego sum Pauli, ego autem Apollo, » ego vero Cephæ; nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis²? Rogo vos, fratres, audite, et proficite: excutite vos de loco carnali, pergite in turturem et columbam, « Aves enim non divisit. » Sed quicumque talis permanserit, et secundum quemdam modum vitæ aptum carnalibus, et de gremio Ecclesiæ non recesserit, et non fuerit seductus ab hæreticis, ut ex contraria parte dividatur; veniet caminus, et ad dextram poni sine camino non poterit. Sed si caminum pati non vult, pergat in turturem et columbam. Qui potest capere, capiat. Si autem non sic erit, et « Ædificaverit super fundamentum » ligna, fœnum, stipulam, » id est, amores sæculares fundamento fidei suæ superædificaverit; tamen si in fundamento sit Christus, ut primum locum ipse habeat in corde, et ei nihil omnino anteponatur; portantur et tales, tolerantur et tales: veniet caminus, incendet ligna, fœnum, stipulam: « Ipse autem, inquit, salvus erit, sic

¹ Gen. xv, 9-17. — ² 1 Cor. I, 12, 13, et III, 1-15.

» tamen quasi per ignem¹. » Hoc aget caminus : alios in sinistram separabit, alios in dextram quodam modo eliquabit. « Aves autem non divisit. » Sed aves videant, si aves tales sunt, quæ super montes illos inhabitent : non debent sequi altitudinem cordis sui, de qualibus dicitur, « Posuerunt in cœlum os suum². » Ne a ventis tollantur, in montibus requiescant. Habent auctoritatem sanctorum, requiescant in montibus, in Apostolis, in Prophetis : illic inhabitent tales aves, quia in montibus petras inveniunt, firmamenta quædam præceptorum. Sicut enim una illa petra, Christus Verbum Dei ; sic multa verba Dei, multæ petræ, et istæ petræ in montibus. Vide aves ibi habitantes : » Super illos volatilia cœli inhabitabunt. »

VI. Sed noli putare quia ista volatilia cœli auctoritatem suam sequuntur ; vide quid dicat Psalmus : « De medio petrarum dabunt vocem suam. » Modo si dicam vobis, Credite, hoc enim dixit Cicero, hoc dixit Plato, hoc dixit Pythagoras : quis vestrum non irridebit me ? Ero enim avis, quæ non de petra emitto vocem meam. Quid mihi unusquisque vestrum debet dicere ? Quid debet dicere ille qui sic instructus est ? « Si quis vobis evangelizaverit » præterquam quod accepistis, anathema sit³. » Quid mihi dicis de Platone, et de Cicerone, et de Virgilio ? Habes ante te petras montium, de medio petrarum mihi da vocem tuam. « De medio petrarum dabunt vocem » suam. » Audiantur, qui a petra audiunt : audiantur, quia et in illis multis petris petra auditur : « Petra enim » erat Christus⁴. » Audiantur ergo libenter, de medio petrarum dantes vocem suam. Nihil suavius tali voce alitum. Illæ sonant, et petræ resonant : sonant illæ, disputant spiritales : resonant petræ, testimonia respondent

¹ 1 Cor. 1, 12, 13, et III, 15. — ² Psal. LXXII, 9. — ³ Gal. 1, 9. — ⁴ 1 Cor. X, 4.

Scripturæ. Ecce inde volatilia de medio petrarum dant vocem suam ; habitant enim in montibus.

VII. Ipsi montes et illæ petræ unde habent vocem ? Ut enim rigemur Scripturis, confugimus ad apostolum Paulum. Ille unde habet ? Confugimus ad Isaïam. Isaïas unde ? Audi unde : « Rigans montes de superioribus suis¹. » Modo si ad nos venerit homo gentilis incircumcisis, crediturus Christo, damus ei baptismum, nec revocamus ad illa opera Legis. Et si nos interroget Judæus quare ita faciamus, sonamus de petra, dicimus : Hoc fecit Petrus, hoc fecit Paulus : de medio petrarum damus vocem nostram. Illa autem petra, ipse Petrus mons magnus, quando orabat et illum visum videbat, de superioribus rigabatur. Paulus apostolus dicit Gentibus : « Si circumcidamini, Christus vobis » nihil proderit². » Dicit hoc Paulus, tanquam mons : inde nos dicimus, sonantes de petra. Riget Dominus ipsam petram de superioribus suis. Nam cum ista petra adhuc esset in infidelitate aspera, volens eam rigare de superioribus suis, ut flueret aqua in convallè, clamavit : « Saule, Saule, » quid me persequeris³ ? » Non ei legit Prophetam, non ei legit alterum Apostolum ; omnia enim ista contemneret mons magnus : rigavit illum de superioribus suis ; et statim rigatus et manere jam volens : « Domine, ait, quid » me jubes facere⁴ ? » Accipe illum montem vel petram, unde possis dare vocem tuam ; accipe illum, et vide rigari de superioribus, et effluere in inferioribus. Audi hoc et in uno loco : « Sive, inquit, mente excessimus Deo, sive » temperantes sumus vobis⁵. » Quod ait, « Mente excessimus : » vos capere non potestis. Excessimus enim omnia ista carnalia, vos adhuc carnales estis. Deo ergo mente excessimus : et quod videmus cum mente excedi-

¹ Psal. CIII, 13. — ² Gal. V, 2. — ³ Act. IX, 4. — ⁴ Ibid. 6. — ⁵ 1 Cor. V, 13.

mus, effari non possumus. « Ibi enim audivit ineffabilia » verba, quæ non licet homini loqui¹. » Quid ergo, inquiunt illi carnales, illi lepores, nos non irrigabimur? ad nos nihil perveniet? Et quomodo emittit fontes in convallibus? Et quomodo in medio montium pertransibunt aquæ? Ad hoc ergo pertinet, « Sive temperantes sumus » vobis. » Unde hoc? Quem imitamur? « Charitas, inquit, » Christi compellit nos². » Tu particeps Verbi, etsi hodie spiritalis, heri carnalis, ad carnales dedignaris descendere, cum ipsum Verbum caro factum sit, ut habitaret in nobis³?

VIII. Benedicamus ergo Dominum, et laudemus eum qui rigat montes de superioribus suis. Inde veniet irrigatio ad terram, inde et humilia satiabuntur: sequitur enim, « De fructu operum tuorum satiabitur terra. » Quid est, « De fructu operum tuorum? » Nemo gloriatur in operibus suis: sed qui gloriatur, in Domino gloriatur⁴. Gratia tua satiatur, cum satiatur: non dicat meritis suis datam gratiam fuisse. Si gratia dicitur, gratis datur: si operibus redditur, merces redditur⁵. Gratis ergo accipe, quia impius justificaris. « De fructu operum tuorum satiabitur terra. »

IX. « Producens fœnum jumentis, et herbam servituti » hominum⁶. » Verum est, video, agnosco creaturam: producit terra fœnum jumentis: et herbam servituti hominum. Sed video et alia jumenta Domini, quæ significantur, cum dicitur: « Bovi tritुरanti os non infrenabis. » Dicit enim ipsum jumentum, « Numquid de bobus pertinet ad Deum? » Propter nos ergo Scriptura dicit. Quomodo ergo producit terra fœnum jumentis? « Quia » Dominus constituit ut qui Evangelium annuntiant, de

¹ 2 Cor. xii, 4. — ² Id. v, 14. — ³ Joan. i, 14. — ⁴ 1 Cor. i, 31. — ⁵ Rom. iv, 4, 5. — ⁶ Psal. ciii, 14.

» Evangelio vivant. » Misit prædicatores, et ait illis: « Omnia quæ ab ipsis apponuntur vobis, manducate: » dignus est enim operarius mercede sua¹. » Cum enim dixisset: « Quæ apponuntur vobis, manducate: » ne illi dicerent: Improbi erimus ad mensas alienas, cum indigebimus, vis nos ita esse frontosos? Non, inquit, non est illa donatio eorum, sed vestra merces. Cujus rei merces? Quid dant? quid accipiunt? Dant spiritalia, accipiunt carnalia: dant aurum, accipiunt fœnum. « Omnis enim caro » fœnum, et claritas carnis ut flos fœni². » Omnia temporalia quæ tibi superfluunt et redundant, fœnum jumentorum est. Quare? Quia carnalia sunt. Audi quorum jumentorum sit fœnum. « Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus? » Hoc Apostolus dixit, talis annuntiator tam laboriosus, tam impiger, tam exercitatus, ut ipsum fœnum donaret terræ. « Ego, inquit, nullius horum usus sum. » Ostendit sibi deberi, et non accepit: nec condemnavit eos qui acceperunt quod debebatur. Condemnandi enim erant exigentes indebita, non accipientes mercedem suam: ille tamen et ipsam mercedem suam donavit. Non quia alius tibi donavit, non debes alteri: alioquin non eris irrigata terra, quæ producit fœnum jumentis. « De fructu operum tuorum, inquit, satiabitur terra: producit fœnum jumentis. » Tu noli esse sterilis, producat fœnum jumentis: si nolunt jumenta fœnum tuum, non te tamen sterilem inveniant. Accipis spiritalia, redde carnalia: debita sunt militi, militi reddis, Provincialis³ Christi es. « Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, et » de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, et de » lacte ejus non percipit? » Non ideo dico, ut ista fiant

¹ Luc. x, 7, 8. — ² Isai. xl, 6. — ³ Super hoc nomine vide Enarrat. in Psal. xc, serm. i, n. 10.

in me. Fuit quidam miles qui etiam Provinciali donaret annonam : sed tamen reddat Provincialis annonam. Ut autem hinc dicam potius ; jumenta sunt : « Bovi trituranti » os non infrenabis¹. Producens, inquit, fœnum jumentis : » et quasi hoc exponens adjecit, « Et herbam servituti hominum : » ne non intelligeres quod dictum est : « Producens fœnum jumentis, » repetitione exposuit quod præmisit. Quod enim dixit supra « Fœnum, » postea « Herbam » nominavit : quod autem dixerat « Jumentis, » hoc, « Servituti hominum » dixit. Ergo servituti, et non libertati. Ubi ergo est, « Vos in libertatem » vocati estis²? » sed audi eundem ipsum. « Cum enim » liber sim ex omnibus, omnium servum me feci, ut » plures lucrifacerem³. » Et quibus dixit : « In libertatem vocati estis? » Et quid adjunxit? « Tantum-ne » libertatem in occasionem carnis detis ; sed per charitatem servite invicem⁴. » Quos liberos fecerat, servos fecit ; non conditione, sed tamen Christi redemptione ; non necessitate, sed charitate. « Per charitatem, inquit, » servite invicem. » Sed Christo servimus invicem, ait ; non populis, non carnalibus, non infirmis. Bene Christo servis, si servis quibus Christus servivit. Nonne de illo dictum est, « Bene servientem plurimis? » Propheta legitur : de nullo nisi de Christo accipi solet. Audiamus tamen proprie et in Evangelio vocem ejus : « Quicumque, » inquit, in vobis vult major esse, erit vester servus⁵. » Servum meum te fecit, qui te suo sanguine liberum fecit. Dicite hoc nobis, quia verum dicitis. Audi illum alio loco, « Nos autem servos vestros per Jesum⁶. » Bene diligite servos vestros, sed in Domino vestro. Præstet nobis ut bene serviamus. Nam velimus, nolimus, servi sumus : et

¹ Deut. xxv, 4. — ² Gal. v, 13. — ³ 1 Cor. ix, 7-19 — ⁴ Galat. v, 13. — ⁵ Matth. xx, 26. — ⁶ 2 Cor. iv, 5.

tamen si volentes sumus, non necessitate, sed charitate servimus. Quodam modo enim quasi superbia servorum stomachata videbatur, cum diceret Dominus : « Erit vester servus qui voluerit inter vos major esse. » Jam enim filii Zebedæi sedes altissimas quærebant ; unus volebat sedere ad dexteram, alter ad sinistram, dicentes per matrem quod ipsi cupiebant. Dominus non illis sedes invidit, sed convallem prius plorationis ostendit, quasi diceret : Illuc vultis venire, ubi sum ego? venite qua ego. Quid est, venite qua ego? Per humilitatem. Ego de sublimi descendi, et humiliatus ascendo : vos in terra inveni, et ante vultis volare quam pasci : prius nutrimini, educamini, ferte nidum. Quid enim ait? Quomodo illos revocavit ad humilitatem, jam quærentes altitudinem? « Potestis bibere calicem, quem ego hibiturus sum? » Et illi, etiam in hoc superbi, « Possumus. » Quomodo Petrus, « Tecum usque ad mortem. » Fortis vir, donec femina diceret : « Et iste cum illis erat¹. » Sic et isti, « Possumus. Potestis? Possumus. » Et ille : « Calicem quidem » meum bibetis, » etsi modo non potestis, « Bibetis : » quomodo Petro, « Non potes me modo sequi ; sequeris » me postea². Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum » dare vobis³. Quid est, « Non est meum dare vobis? » Non est meum dare superbis. Modo quibus loquor, superbi estis : ideo dixi : « Non est meum dare vobis. » Sed forte dicerent : Erimus humiles. Non ergo eritis vos : ego, « Vobis dixi. » Non dixi : Non dabo humilibus : sed, Non dabo superbis. Qui autem ex superbo fit humilis, non erit qui erat.

X. Ergo prædicatores verbi, et jumenta et servi sunt. Producat terra, si irrigata est, « Fœnum jumentis, et

¹ Matth. xxvi, 35 et 69. — ² Joan. xiii, 36. — ³ Matth. xx, 20-27.

» herbam servituti hominum. » Ipse est enim fructus, ut possit fieri quod dictum est in Evangelio : « Ut et ipsi » recipiant vos in tabernacula æterna¹. » Vide de fœno quid facias, vide de re vili quid emas. « Ut recipiant vos, » inquit, in tabernacula æterna. » Ubi erunt ipsi, illuc vos recipiant. Quare hoc? « Quia qui suscipit justum in nomine » justum, mercedem justum accipiet : et qui suscipit Prophetam » in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet : et » qui dederit calicem aquæ frigidæ uni ex his minimis, » tantum in nomine Discipuli, amen dico vobis, non perdet » mercedem suam². » Quam mercedem non perdet? Recipient vos in tabernacula æterna. Quis non festinet? Quis non alacrius currat? Si terra estis, rigamini de fructu operum Dei : ne dicatis : Non sunt cum quibus faciamus : prædicatores nostri, jumenta tritulantia, homines servientes non indigent nostri. Quære tamen, ne quis indigeat : postremo et qui non indiget, inveniat in te quod nolit accipere. Accipit enim bonam voluntatem, cum tu accipias pacem. Etsi enim non quærit datum, sed requirit fructum³. Quære tamen, ne quis indigeat ; et noli dicere : Si petierit, dabo. Expectas ergo ut petat? Sic pascis bovem Dei, quomodo transeuntem mendicum? Illi petenti das, quia scriptum est : « Omni petenti te, da⁴. » De isto quid scriptum est? « Beatus qui intelligit super egenum » et pauperem⁵. » Quære cui des : « Beatus enim qui intelligit super egenum et pauperem, » qui præoccupat vocem petitori. Si sic inter vos indigent milites Christi, ut etiam petant ; videte ne vos judicent, antequam petant. Quomodo, inquis, quæro? Esto curiosus, esto providus : prospice, attende unde quisque vivat, unde se transigat, unde habeat : non reprehendetur ista curiositas

¹ Luc. xvi, 9. — ² Matth. x, 41, 42. — ³ Philip. iv, 17. — ⁴ Luc. vi, 30. — ⁵ Psal. xl, 2.

tua, terra eris « Producens fœnum jumentis et herbam » servituti hominum. » Curiosus esto, et intellige super egenum et pauperem. Alius ad te venit, ut petat : alium tu præveni, ne petat. Sicut enim de illo qui te quærit dictum est : « Omni petenti te, da : » sic de illo quem tu debes quærere dictum est : « Sudet eleemosyna in manu » tua, donec invenias justum cui eam tradas. » Cum enim dandum sit et istis pauperibus petentibus : non enim ab eis inhibuit Deus eleemosynas, cum Christus de ipsis dicat : « Quando facis epulum, convoca cæcos, claudos, » debiles, non habentes unde tibi reddant, retribuatur » autem tibi in resurrectione justorum¹ : » voca et ipsos, pasce et ipsos ; epulare, cum illi epulantur ; delectare, cum illi saginantur ; illi enim pane tuo, tu justitia Dei. Nemo vobis dicat : Præceptum est a Christo ut servo Dei detur, mendico non detur. Absit : prorsus impius ista loquitur. Da illi, sed multo magis illi. Ille enim petit, et in voce petentis agnoscis cui des : ille autem quanto minus petit, tanto magis tibi vigilandum est ut præoccupes petiturum ; aut forte modo non petiturum, et aliquando damnaturum. Itaque curiosi estote ad ista, fratres mei : invenietis multorum Dei servorum indigentiam, tantum ut velitis invenire. Sed quia delectat vos excusatio, qua vultis dicere : Nesciebamus ; propterea non invenitis.

XI. Ipse Dominus loculos habebat², quo mittebantur necessaria, et possidebantur nummi propter usus eorum qui cum illo erant et ejus : non enim cum dicitur : « Esurivit³, » Evangelista mentitur. Voluit esurire propter te, ne tu esurias in illo, qui pauper factus est, cum dives esset, ut illius paupertate nos ditaremur⁴. Habuit enim loculos : et dictum est de quibusdam fœminis religiosis,

¹ Luc. xiv, 13, 14. — ² Joan. xiii, 29. — ³ Matth. iv, 2, et xxi, 18. — ⁴ 2 Cor. viii, 9.